

**JDPU Boshlang'ich ta'lim fakulteti
Boshlang'ich ta'lim metodikasi
kafedrası t.f.n, dotsent Rabbimov
Muzraf To'xtayevich taqrizi ostida**

Miyzamova Bonu Azamat qizi
Abdulla Qodiriy nomidagi Jizzax Davlat
Pedagogika Universiteti Boshlang'ich
ta'lim fakulteti. Boshlang'ich ta'lim
yo`nalishi 811.22-guruh talabasi.
bonusamarova9805@gmail.com

UDK; 373.3:37

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KREATIVLIK QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH

ANNOTASIYA: Quyidagi maqolamizda kreativlik, uning psixologik jihatlari va shaxsiyat rivojlanishidagi o'rni tahlil qilinadi. Kreativlik, shaxsning yangi g'oyalarni yaratish va an'anaviy tafakkurdan chiqish qobiliyati sifatida ta'riflanadi. Psixologik nazariyalar orqali kreativlik va intellekt o'rtasidagi bog'lanish, shuningdek, emotsional intellektning kreativlikka ta'siri ko'rsatilgan.

KALIT SO'ZLAR: kreativlik, signifikatsion ko'nikmalar, ijodkorlik; shaxsiyat; rivojlanish; boshlang'ich maktab pedagogikasi; yosh talabalar psixologiyasi;

АННОТАЦИЯ: В данной статье анализируются креативность, ее психологические аспекты и роль в развитии личности. Креативность определяется как способность создавать новые идеи и выходить за рамки традиционного мышления. Через психологические теории рассматривается связь между креативностью и интеллектом, а также влияние эмоционального интеллекта на креативность.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: creative abilities, expressive abilities, creativity; personality; development; primary school pedagogy; psychology of student youth.

ABSTRACT: The article analyzes creativity, its psychological aspects, and its role in personality development. Creativity is defined as the ability to generate new ideas and to break away from conventional thinking. Through psychological theories, the connection between creativity and intelligence is examined, as well as the impact of emotional intelligence on creativity.

KEY WORDS; personality, adolescents, emotional intelligence, period, emotional development, characteristics.

KIRISH:

Kreativlik- bu insonni hayotga moslashishi emas, balki uni o'zgartirishidir. Kreativlikning asosiy omili bu insonning deadaptatsiyasi, ya'ni uni atrof olam va ijtimoiy muhitga moslasha olmasligida deb qaralan nazariyalar ham mavjud. Ba'zi olimlar shaxsning kreativlik xususiyatini tashqi olam va insonlardan yolg'izlanish deya ta'rif berishgan.

Kreativlik – bu shaxsning yangi g‘oyalarni yaratishi, tafakkurning an’anaviy sxemasidan chetga chiqib, o‘ziga xos, original qarorlar qabul qilishga qodirligi. Mazkur atamaga ilk bora 1922 yilda D.Simpson tafakkurning nostandart usuli, deb ta’rif bergan.

MATERIALLARI VA USLUBLAR.

Kreativlikni o‘rganish bo‘yicha Rossiyada A.M.Matyushkin, A.V.Petrovskiy, M.G.Yaroshevskiy, V.N. Drujinin kabi olimlar ish olib borganlar.

Psixologiyada intellekt va kreativlikni aloqasini tushuntiruvchi 3 ta nazariya mavjud.

D.Veksler, G.Ayzenk, L.Termen, R.Stenberg va boshqalar intellekt va kreativlikni oliy darajadagi insoniy qobiliyatlarning birligi deb bilishadi. Intellekt kreativlikning yuqori bosqichidir. Bu degani nafaqat ular birlikda, balki ijodkorlik intellektning hosilasidir. Yuqori darajadagi intellekt- yuqori darajadagi qobiliyatning asosisi hisoblanadi. Quyi intellekt- quyi darajadagi intellektni yuzaga keltiradi. Gans Ayzenk kreativlikni qobiliyatning o‘ziga xos ko‘rinishi deb hisoblagan. Kreativlik intellektning yuqori bo‘lishi bilan belgilangan.

Kreativlik va intellektni qarama-qarshi qo‘ygan olimlardan yana biri Dj. Gilvord bo‘lib, u o‘z nazariyasini ikki xil tafakkur asosida quradi. YA’ni konvergent va divergent tafakkur. Konvergent tafakkur masalani echishda mavjud barcha vositalarni tahlil qilib, ulardan yagona maqbulini tanlashdir. Konvergent tafakkur intellekt asosida quriladi. Divergent tafakkur- masalani echishning turli variantlarini yaratishdan iborat tafakkur turidir. Divergent tafakkur- kreativlik asosida quriladi.

Emotsional intellektni E.Torndayk, Golman va boshqa olimlar ham tadqiq etgan. Dj. Mayer, P.Solovey, D.Krauzo qobiliyat sirasiga kiruvchi emotsional intellektning 4 komponentini tadqiq etuvchi testlarni ishlab chiqishdi. Bular quyidagilar:

Emotsiyani qabul qilish (inson yuzidan uni aniqlash)

Emotsiyani tushunish (ularni o‘zgarishini aytib berish)

Emotsiyani boshqarish (qaysi vaziyatda qaysi bir emotsiyadan foydalanishni bila olish)

Emotsiyani moslashuvchan va ijodkor tafakkurda qo‘llay olish

Agar shaxs yuqori intellekt koefitsentiga ega bo‘lsa, ammo bosh miyasining biror joyidan jarohat olsaunig emotsional intellekti pasayib ketar ekan. Nevrolog Antonio Damasio o‘z tajribasida miya saratoni mavjud Elliot ismli bemorni mosol qilib keltirgan. U o‘z bemoridagi o‘smanni jarrohlik yo‘li bilan olib tashlagan. U bemor sog‘aygandan keyin u bilan bo‘lgan soatlab suhbatda uning yuzida emotsiyaning hech qanday ko‘rinishini payqashmagan. Elliotga turli xil vahshiona va turli tabiiy offtlar orqali insonlarda yuz bergan talofatlar aks etgan rasmlarni ko‘rsatishgan. Elliot o‘zida hech qanday his yo‘qligini bilgan va uni ifodalay olmagan. U endilikda hech nima his eta olmayotganini yaxshi bilgan. Natijada Elliot o‘z ishi va oilasini yo‘qotdi. Uning qayta turmishi ham o‘xshamagan. Elliot jamiyatda o‘z o‘rnini yo‘qotib muvaffaqiyatsizlikka erishdi.

NATIJARLAR VA MUHOKAMALAR: Yuqorida tilga olingan psixolog olimlarning ilmiy tatqiqot ishlarini va boshqada adabiyotlarni analitik tahlil qilar ekanmiz, psixologik nuqtai nazardan kreativlikning mazmun va ma’nosi jihatdan psixolog olimlar quyidagi

xulosalarga kelishganligining guvohi bo‘lamiz va bevosita Kreativlik nima? degan savolga yuzlanamiz.

-Kreativlik – bu madaniyat vositasi asosida shaxs sifatida shakllanish

jarayonida namoyon bo‘ladigan shaxsning shaxsiy sifati (fazilati)dir.

- Kreativlik – bu insonning shaxsiy xususiyati bo‘lib, uning o‘z-o‘zini takomillashtirib va rivojlantirib borishi bilan bog‘liq.

-Psixolog olimlar tomonidan kreativlikning qo‘yidagi ikkita komponenti aniqlangan.

Olimlarning ma‘lumotlariga Sternberg va uning kasbdoshlari kreativlikning 5 komponentini ishlab chiqishgan.

1. Shaxsdagi bilimning ko‘pqirraligi. Qo‘lga qiritgan bilimlarimiz g‘oyalarning ko‘p bo‘lishining asosi hisoblandi. Dunyoviy bilimlarimiz qanchalik ko‘p bo‘lsa, psixikamizdagi bloklar ham shunchalik ko‘p bo‘ladi. Hayotda muammolarni hal qilishda bilimlarimiz qanchalik ko‘p bo‘lsa, uni hal qilish shunchalik oson bo‘ladi.

2. Tasavvuriy tafakkur narsa va hodisalarini yangidan ko‘rishga, ularni qayta yaratishga va bog‘lashga imkon beradi. Muammoning asosiy elementini tasavvur qilib uni o‘zlashtiramiz va uni yangi bosqichga olib o‘tamiz.

3. Tavakkalchilik- yangi ta’surotlarni qidirish. Buni ikki ma’noda ko‘rish mumkin. Ya’ni birinchisi **tavakkal** va muammoni engib o‘tishdagi **qat’iylikda** deb ko‘rish mumkin. bunday xususiyatga ega bo‘lgan shaxslar orqaga qaytishdan ko‘ra, yangi tajribaga ega bo‘lishni avzal deb bilishadi.

4. Ichki motivatsiya majburlikdan ko‘ra shaxsda murakkab masalani echishda qiziqiqish va qoniqish hissini yuzaga keltiradi. Ijodkor shaxs masalaning muddatini, uning keltiruvchi daromadini va talabgorlari haqida o‘ylamaydi. Butin e’tibori masalani echishdagi qonikish hisi va stimuli qaratadi. Isaak Nyutondan “Siz bunday murakkab masalalarni qanday qilib hal qilagansiz” deb so‘rashganda, u shunday javob bergan “Men bu muammo haqida tunu kun o‘ylab yurganman ” deb javob bergan.

5. Ijodiy muhit shaxsdagi ijodiy g‘oyalarni qo‘llab-quvvatlashga yordam beradi. Hamkasblar bilan ijobiy munosabat va ularni ko‘magi shaxsdagi g‘oyalarni kamol topishiga turtki bo‘ladi. Lekin shuni ta’qidlab o‘tish kerakki, ba’zi tadqiqotlarda ijtimoiy muhitning shaxsga salbiy ta’siri holati ham kuzatilgan. Masalan, amerikalik talabalarga insho yozish topshirig‘i berilgan. Ular yozgan inshoni uning kursdoshlari tomonidan tekshirilishi oldindan ogohlantirilgan. Boshqa guruhga esa faqatgina insho yozishni aytishagan. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, ogohlantirilgan guruhning insholari yomon yozilgani ma’lum bo‘lgan. Bu holatda biz ijtimoiy muhitning ijodkorlikka salbiy ta’sirini yaqqol ko‘rishimiz mumkin.

Nensi Kantor, Djon Kilstrom fanga akademik intellektdan tashqari ijtimoiy intellekt tushunchasini kiritishdi. Ijtimoiy intellekt- bu ma’lum ijtimoiy vaziyatlarni tushunib etish va uni engib o‘tish deganidir. S.Epstayn, P.Mayerlar ham bu fikrga qo‘shilgan. Nima uchun akademik

qobiliyatli shaxslar jamiyatda o'z o'rnini topishga, oilaviy baxtga erishishga, biror bir yutuqqa erishishda muvaffaqiyatsizliklarga duch keladi? S.Epstayn, P.Mayerlarnig fikricha, ijtimoiy intellektning muhim bo'lagi- bu emotsional intelektidir. YA'ni, o'z emotsiyasini qabul qilish, ifodalash, tushunish va boshqarish qobiliyatidir. Ongli, emotsional etuk shaxslar o'z- o'zini yaxshi anglagan shaxslar hisoblanishadi. Bunday odamlar engib bo'lmaydigan depressiya, hissiyotlarini boshqara oladigan insonlar hisoblanishadi.

XULOSA.

Bugungi kunda ota onalar hamda pedagog-tarbiyachilar bolani ilk yoshligidan boshlab nimaga qiziqishi, qaysi o'yinchog'ini sevib o'ynashi, bo'sh vaqtida mashg'ul bo'ladigan faoliyatini va tug'ma layoqatini aniqlab, uni imkoniyatlarini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoit, ijtimoiy muhit, qulay psixologik iqlim yaratib bersalar qobiliyatli barkamol avlodni tarbiyalashga ulkan hissa qo'shgan bolar edilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTILARI:

1. Развитие творческих способностей младших школьников / Л. В. Агеева, Н. А. Шелякина, Е. А. Астафьева [и др.]. — Текст : непосредственный // Педагогика сегодня: проблемы и решения : материалы I Междунар. науч. конф. (г. Чита, апрель 2017 г.). — Чита : Издательство Молодой ученый, 2017. — С. 79-82. — URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/213/12227/> (дата обращения: 09.11.2023).
2. Айкина Л.П. Сущность и специфика творческих способностей младших школьников // Мир науки, культуры, образования. — 2011. — № 5 (30). — С. 6—8
3. G'oziev E.G. Umumiy psixologiya. Toshkent. 2002.1-2 kitob.
4. А.Х.Югай, Н.А.Мираширова “Общая психология” – Ташкент 2014.
5. Дружинина В.. “Психология “. Учебник. “Питер”, 2003.